

newsletter

Jak dochází k pádům režimů?*

Václav Klaus:
Jak dochází k pádům režimů?

Petr Hájek:
Klaus bude
předmětem útoku
vždy

Marek Loužek:
Recenze – T. Sarrazin:
Německo páchá
sebevraždu

Excerpta z četby
Václava Klause č. 4

Václav Klaus

Pane rektore, členové Montpelerinské společnosti, dámy a pánové, rád bych Vám poděkoval za pozvání. Být zde je pro mne velmi inspirující a motivující. V Maroku a v této části světa jsem ještě nikdy nebyl a již první hodiny mého pobytu naznačují, že to bude nezapomenutelná návštěva. A rovněž zdroj poučení.

Revoluční událost

První regionální setkání Montpelerinské společnosti (MPS) v Africe je velkou, téměř revoluční událostí. Dovolte mi využít této příležitosti i k tomu, abych Vás informoval, že budeme v září tohoto roku v Praze hostiteli celosvětového setkání Montpelerinské společnosti. Doufám, že alespoň některé z Vás tam uvidím. MPS potřebuje nové tváře a nové generace, které by reagovaly na nová nebezpečí a nové výzvy, které přináší současná éra. Nemůžeme očekávat, že se zopakuje velká éra MPS, jako tomu bylo před půl stoletím. Nemáme už mezi sebou taková velká jména jako v minulosti, ale viditelná a slyšitelná být musíme. Když jsem si začal připravovat poznámky pro své dnešní vystoupení, přemýšlel jsem, kdo asi navrhl jeho název, protože pů-

sobí velmi neskromně a příliš ambiciózně. Já to nebyl. Pravděpodobně jsem udělal chybu, že jsem takto formulované téma přijal. Žádná věda o transformaci, žádná transformologie neexistuje a jsem si jist, že ani existovat nemůže. Proto také neexistuje žádný obecně uznávaný způsob, jak toto téma racionálně strukturovat.

Žádná věda o transformaci, žádná transformologie neexistuje a jsem si jist, že ani existovat nemůže.

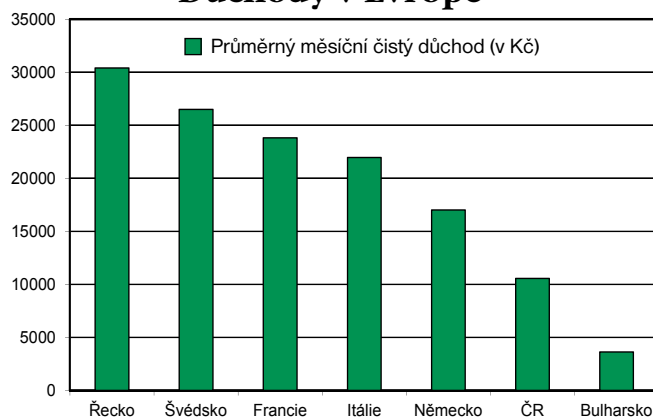
Jednou věcí je obtížnost tématu, nemenším problémem je druhá polovina názvu, který se ptá, „jak se vrátit ke svobodě“. Je však vhodné hovořit o „vrácení se“ v této části svě-

ta? Nemělo by se spíše hovořit o tom, „jak jít kupředu“? V případě naší země to bylo v okamžiku pádu komunismu jiné. Přinejmenším ve 20. a 30. letech dvacátého století jsme žili ve vysoce rozvinuté demokracii, která v té době patřila mezi vyspělé evropské demokracie. Měly by se Egypt, Tunisko nebo třeba Sýrie vrátit ke svobodě? Zažily někdy tyto země politickou svobodnou a demokratickou éru, kterou by teď mohly obnovit? Nejsem si tím jist a pochybuji o tom.

Mým východiskem pro debatu o tomto tématu je osobní zkušenost s pádem jednoho totalitního režimu, komunismu, avšak nejsem si jist, zda je tato zkušenost dostatečná nebo právě zde plně relevantní. Nemyslím si, že je v této části světa správné hovořit o totalitních režimech. Nezdá se mi, že byly nedávné revoluce v Tunisku a Egyptě namířeny proti totalitním režimům, jako tomu bylo v našem případě. Zde by bylo zřej-

KVĚTNOVÝ GRAF CEPU

Důchody v Evropě

Pramen: Eurostat, 2012

* Úvodní projev na regionální konferenci Montpelerinské společnosti, Velká síň prefektury Batha, Fès Medina, Maroko, 21. 4. 2012. Překlad z angličtiny.

mě vhodnější hovořit o často velmi represivních, autoritářských, lidskou svobodu likvidujících a lidskou důstojnost ponižujících režimech, spíše než o režimech totalitních.

Mým východiskem pro debatu o tomto tématu je osobní zkušenost s pádem jednoho totalitního režimu, komunismu.

Totalita vyžaduje sjednocenou (a jednotnou) ideologii, naprostou politickou kontrolu, všezasahující systém teroru, absolutní kontrolu nad ekonomikou, a já nejsem přesvědčen o tom, že tomu tak bylo (či je) ve zmíněných zemích.

Vnější faktory

Má druhá poznámka se týká příčin zdejších změn. Západní země se snaží – obvykle velmi neskromným, nepokorným a necitlivým způsobem – vyvážet svoji demokracii do světa. Když někde demokracie zvítězí, snaží se to západní země interpretovat jako své vítězství a při-

pisují si za to zásluhy. Tomu nevěřím. Naše zkušenost říká, že změny režimů jsou častěji motivovány výlučně z domova a že jsou častěji domácího původu, než že by byly dovezeny zvenčí. Západní země a jejich politici to samozřejmě neradi slyší, ale musíme jim to takto říkat. Platí to pro pád komunismu a předpokládám, že to neméně platí i v nedávném případě změn režimů v některých arabských a afrických zemích. Úloha „vnějšího světa“ je při těchto změnách obvykle velmi malá, ne-li zanedbatelná.

V předcházející době existující přátelské vztahy mezi některými západními demokraciemi a některými autoritářskými a totalitními režimy obvykle nepomáhají. V evropském kontextu nám nepomohl tzv. helsinský mírový proces, jenž byl dílem evropských sociálně demokratických vlád v 70. a 80. letech dvacátého století. Pomohly nám jenom pevné postoje Ronalda Reagana a Margaret Thatcherové. V listopadu 2009 na konferenci v prezidentské knihovně

Ronalda Reagana v Kalifornii, která se pořádala u příležitosti 20. výročí pádu berlínské zdi, jsem si dovolil říci, že je podle mých zkušeností při všech různých změnách režimů vždy přítomna směs domácích a zahraničních vlivů a že komunismus padl především kvůli svým již neudržitelným vnitřním slabostem, kvůli hlubokému oslabení jeho síly, kvůli zřetelné prázdnotě a postupnému mizení jeho ideologie, kvůli jeho neschopnosti přinášet lidem jakékoli pozitivní výsledky a kvůli tomu, že obyčejní lidé přestali mít strach.

Úloha „vnějšího světa“ je při těchto změnách obvykle velmi malá, ne-li zanedbatelná.

Zdá se mi, že se ve Vaší části světa odehrálo v roce 2011 totéž nebo něco velmi podobného. Přinejmenším takto to – nepochybně velmi nedokonalým způsobem – chápu já.

Změna systému

Možná je na místě říci, že v okamžiku pádu komunismu nebylo naší snahou změnit pouze politický režim, nýbrž změnit celý systém. To obnáší mnohem více. Museli jsme od základů změnit celý ekonomický systém – z centrálně plánovaného hospodářství s výhradně státním vlastnictvím v tržní systém a soukromého vlastnictví. Proto se jednalo o systémovou změnu, nikoli o pouhou změnu režimu.

V naší části světa soukromé vlastnictví v okamžiku pádu komunismu prakticky neexistovalo, avšak v arabských a afrických zemích je situace jiná. Trhy u nás byly zcela potlačeny. Předmětem privatizace nebyl jen Telecom nebo největší banky a ocelárny, nýbrž i ty nejmenší obchůdky se smíšeným zbožím, pekárny a kavárny. Byl to konceptně a administrativně obtížný úkol, mnohem obtížnější než politická – v našem případě „sametová“ – revoluce. Česká republika měla tu výhodu, že jsme – přinejmenším naše starší generace – zcela neza-

NABÍZÍME

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník číslo 96/2012 „Domy s nulovou spotřebou energie – geniální návrh, nebo nesmyslná regulace EU?“, do něhož přispěli Pavel Gebauer, Ivo Strejček, Karel Kabele, Lukáš Petřík, Robert Axamit, Petr Slanina, Miroslav Kutílek, Aleš Hrubý, Ondřej Krutílek, Petr Měchura, Tomáš Munzi a Lukáš Kovanda. Editorem je Marek Loužek. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

110 stran, 100 Kč.

CEP nabízí sborník č. 95/2012 „Koncept občanské společnosti – nepřítel svobodného občana?“, do něhož přispěli Ladislav Jakl, Miroslav Novák, Michal Semín, Vladimír Železný, Václav Klaus, Hynek Fajmon, Jefim Fištejn, Miroslav Ševčík, Miloslav Bednář, Marek Loužek (editor sborníku), Petr Mach, Jiří Payne, Miroslav Macek, Jan Holzer, Alexandr Tomský, Jan Sokol, Luboš Smrčka, Jiří Hanzlíček a Petr Žantovský. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

136 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.in.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cep.in.cz

pomněli na zkušenosti s demokracií a s trhy z předkomunistické éry a že jsme měli relativně vysokou životní úroveň (výrazně převyšující subsistenční úroveň), obyvatelé s dobrým vzděláním a stabilní a nápomocné soudy v tehdy ještě stále v podstatě dobře fungující Evropě.

V okamžiku pádu komunismu nebylo naší snahou změnit pouze politický režim, nýbrž změnit celý systém.

Ve Vaší části světa nebude ekonomická transformace skutečnou systémovou změnou, bude to změna kvantitativní, nikoli kvalitativní – více trhů, méně vlád. Doufejme, že dojde i k určité deregulaci a liberalizaci trhů. Vládnoucí ideologie u Vás v minulosti trhy a soukromé vlastnictví nezakazovala.

Možná u Vás dojde k systémové změně v jiné oblasti. Rozdíl mezi komunistickými a kapitalistickými zeměmi v Evropě nebyl kulturní, civilizační, ani náboženský.

Na obou stranách jsme žili ve víceméně sekularizovaném světě. Úloha náboženství v komunistickém Československu a v kapitalistické Francii nebyla příliš odlišná.

Rozpad komunismu

Zdá se mi, že arabské (a africké) země stojí před jinou výzvou. V průběhu posledního půlstoletí autoritářské režimy v tomto regionu oslabily některé kulturní a náboženské tradice. Povede svržení jejich vůdců k jakési éře osvícenství (a radikální sekularizaci) jako kdysi v Evropě nebo k zavedení starých náboženských doktrín a životních stylů v ještě fundamentalističtější verzi než dosud? V každém případě to bude systémová změna, kterou jsme my procházet nemuseli.

Pochopili jsme, že bylo snadnější provést rychlou změnu v politické sféře než v jiných oblastech. V době naší sametové revoluce byl komunistický systém již tak slabý, že staré politické elity nebyly schopny klást vážný odpor. Vzduch to a nesnažily

se prodloužit svoji existenci na špičce starého režimu. Některé ze svých spoluobčanů provokují tvrzením, že komunismus nebyl poražen, ale že se více méně sám rozpadl. Následkem toho bylo z politického hlediska našim úkolem liberalizovat vstup na politický trh. Téměř nic jiného nebylo v politické sféře zapotřebí.

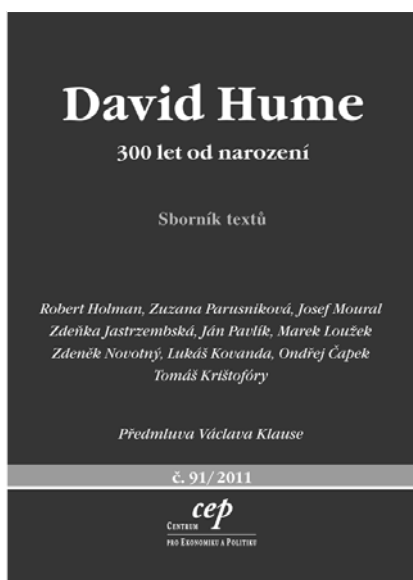
Velice brzy u nás vznikly a byly založeny nové politické strany (na počátku jich bylo 42) a z nich 5 bylo zvoleno do parlamentu. Jednou z nich byla i mnou založená Občanská demokratická strana (pohybující se jasně napravo od středu, nebyla to středoprávní strana). Těchto pět politických stran bylo ideologicky „dobře definováno“ a tato politická struktura přetrvala až do posledních parlamentních voleb, které se konaly v červnu 2010. Jejich jasný ideologický profil se začal částečně měnit následkem široce pojatého útoku na tradiční politický systém parlamentní demokracie, který je nyní v západním

světě tak rozšířený a který považují za velmi nebezpečný. Evropa vstoupila do postdemokratické éry, politické strany ztrácejí svůj ideologický obsah a k tomu, aby se to opět změnilo, by byla třeba další sametové revoluce. K mé velké lítosti si mnozí Evropané tento problém stále ještě neuvědomují.

Směs spontánnosti a konstruktivismu

Naprostou zásadní byla naše ekonomická transformace. Instituce starého systému zmizely téměř okamžitě. Zdedili jsme však velmi deformovanou strukturu trhů, semi-autarkní ekonomiku, nízkou produktivitu a žádné soukromé vlastnictví. Neměli jsme žádný domácí kapitál a žádné kapitalisty, avšak měli jsme dostatek lidí, kteří chtěli využít nově získané svobody k tomu, aby se pustili do nejrůznějších ekonomických aktivit. Byli k tomu připraveni. Nebylo zapotřebí je učit, jak to mají dělat. Lidé – vždy a všude – jsou „homo economicus“. Potřebují jen dostat

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 91/2011 „David Hume – 300 let od narození“, do něhož přispěli **Robert Holman, Zuzana Parusniková, Josef Moural, Zdeňka Jastrzemsbá, Ján Pavlík, Marek Loužek** (editor sborníku), **Zdeněk Novotný, Lukáš Kovanda, Ondřej Čápek** a **Tomáš Křišťofóry**. V příloze jsou ukázky z díla **Davida Huma**. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

146 stran, 100 Kč.

CEP nabízí sborník č. 92/2011 „Viktor Dyk – osmdesát let od smrti“, do něhož přispěli **Robert Kvaček, Josef Tomeš, Jaroslav Med, Jiří Brabec, Libuše Benešová, Jan Kopal, Jaroslava Honcová-Libická, Lukáš Petřík, Jan Hübsch, Radim Panenka** a **František Čanda**. V příloze najde čtenář ukázky z díla **Viktora Dyka**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

126 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.in.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cep.in.cz

možnost využít tyto své vrozené schopnosti.

Vybudovat nový a podstatně odlišný ekonomický systém je složitějším úkolem než liberalizovat politický systém. To je obecně pravda, avšak členové a příznivci MPS v této souvislosti mají nemalý problém ohledně způsobu, jak to provést. Většina z nich patří ke stoupencům Hayeka. Věřící proto ve spontánní řád a jsou proti politickému konstruktivismu jakéhokoli druhu. Misesovský a hayekovský výrok, že „svět je utvářen lidským činem, nikoli lidským úmyslem“, je pro mnohé z nás naprosto zásadní. Nicméně, jak jsem již řekl, systémová změna je zcela nevyhnutelně směsíci spontánnosti a konstruktivismu, přičemž poměry složek této směsi jsou na jednotlivých místech a v jednotlivých historických případech různé. Příznivci Hayeka a zejména příznivci Euckena by nepochybně dodali, že pravidla hry musí být stanovena ve velmi rané fázi transformačního procesu.

Přechod z jednoho systému do jiného je procesem, nikoli změnou, kterou lze uskutečnit přes noc.

Je to sice téměř samozřejmé, ale je třeba zdůraznit, že přechod z jednoho systému do jiného je procesem, nikoli změnou, kterou lze uskutečnit přes noc. Trvá určitý čas a je spojen s nemalými náklady, což je něco, co lidé nemají rádi a co neočekávají.

Úkolem politiků je náklady transformace minimalizovat a vysvětlit lidem onu nepříjemnou pravdu, že náklady transformace nemohou být nulové. Země provádějící tyto změny musí projít specifickou křivkou ve tvaru J, přestože lidé očekávají, že průběh ekonomického růstu bude odpovídat lineární, ne-li dokonce exponenciální, vzhůru směřující křivce.

Je také třeba minimalizovat nevyhnutelně vznikající mezeru mezi očekáváními a realitou. Když tento rozdíl dosáhne velkých rozměrů, vede to k nezvládnutelným po-

litickým problémům. Případy toho můžeme ve svém okolí nalézt v hojném počtu. Jedna věc je proto důležitá: politici by měli slibovat „jen“ svobodu a šanci na prosperitu. Nic více. Neměli by slibovat výsledky. Měli by dát jasně najevo, že výsledky nejsou v rukou reformátorů a politiků, ale že jsou v rukou samotných lidí.

Klíčové otázky

Souhrnně řečeno, politici musí provádět tři důležité věci, a to současně:

1. musí mít jasnou a přímočarou vizi budoucnosti, což znamená, že musí být schopni zcela jasně a srozumitelně formulovat, *kam chceme jít*;

2. musí prokázat znalosti základních technických aspektů transformačního procesu, musí tedy vědět, *jak se tam dostat*, a v neposlední řadě

3. musí *umět vysvětlit* tyto myšlenky lidem ve svých zemích, protože bez jejich aktivní účasti se tento proces nemůže pohnout kupředu.

Celá tato trojice je naprosto zásadní, přičemž všechny tři body jsou stejně důležité. Mnohé země a mnozí politici ztroskotali na tom, že zapomněli (nebo nebyli schopni) splnit jeden z těchto bodů.

Otázka „*kam jít*“ není jednoduchá. Dnešní situace v některých zemích arabského světa je pravděpodobně podobná naší situaci v jednom důležitém ohledu. Reformní politici mají většinou velmi silnou podporu pro odmítání, opuštění a demontování starého politického režimu, ale už nemají stejnou podporu v tom, kam směřovat. Lidé u nás nechtěli komunismus. Chtěli svobodu a politickou demokracii, avšak nebyli si jisti, zda chtějí kapitalismus a volné trhy. Podařilo se nám je přesvědčit, že to je jediný způsob, jak svobody a prosperity dosáhnout.

Obávám se, že v arabských a afrických zemích zřetelné formulace toho „kam směřovat“ nejsou. Jasně formulované názory na toto téma neznám. Znamená svoboda, o které lidé hovoří, plnohod-

notnou parlamentní demokracii? Je svoboda ve smyslu MPS skutečným cílem reformních politiků v této části světa? Existují v zemích severní Afriky, kde lidé protestovali proti „starým režimům“, „reformní politici“? Není výstižnějším výrazem termín „revoluce bez vůdců“? Chce mlčící většina lidí opravdu svobodu? Nejsou náboženské síly organizovanější než jakékoli jiné uskupení ve společnosti? Atd. Odpovědi na tyto otázky neznám, ale mám své pochybnosti.

Politici by měli slibovat „jen“ svobodu a šanci na prosperitu. Nic více. Neměli by slibovat výsledky.

Otázka „*jak se tam dostat*“, není o nic méně důležitá. Sofistikovaní, avšak osobně nezainteresovaní pozorovatelé a komentátoři našich reforem nebo revolucí rádi spekulují o tzv. otázce řazení reformních kroků.

Na začátku, v prvních le-

tech po pádu komunismu, jsme byli konfrontováni s umělým sporem mezi „gradualismem“ a „šokovou terapií“. Lidé jako já byli obviňováni z toho, že vůči obyvatelům našich zemí uplatňujeme šokovou terapii. Nebyla to pravda. V reálném světě žádné takovéto dilema neexistovalo. Reformátoři musí dát dohromady určité „kritické množství“ reformních opatření a realizovat je musí kdykoli, kdy je k tomu sebelepší možnost. Není zapotřebí žádné sofistikované vymýšlení řazení těchto opatření. Není důvod na cokoli čekat. Lidé čekat nechtějí, rychle začnou být nespokojeni. Křivka ve tvaru J má pak více nepříznivý průběh a reformy nemohou být zastaveny. Obávám se, že se arabský svět dostává právě do takovéto fáze.

Jak jsem řekl na počátku, je snadnější zbavit se starého režimu, než vybudovat nový. Přeji zemím v tomto regionu, aby úspěšně zvládly oba úkoly. ■

NABÍZÍME

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník číslo 89/2011 „Ronald Reagan – sto let od narození“, do něhož přispěli John O'Sullivan, Václav Klaus, Hynek Fajmon, Jiří Brodský, Jan Skopeček, Martin Erva, Dinesh D'Souza, Alexandr Tomský, Jefim Fištejn, Roman Joch, Lukáš Petřík a Jiří Zahradka. Editorem sborníku je Marek Loužek. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

160 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.in.cz

Klaus bude předmětem útoků vždy

Petr Hájek
zástupce vedoucího
Kanceláře prezidenta republiky

„I Vy, Brute-Klausí?“ ptá se na Euserveru.cz Dušan Streit. V článku „Prezident Klaus mě hodně zklamal“ kritizuje, že se český prezident rozhodl nezúčastnit se setkání osmnácti prezidentů středoevropských zemí na Jaltě. Mezitím bylo sice toto setkání zrušeno, protože účast odřeklo jedenáct hlav států, ale to na principu samozřejmě nic nemění.

Jaltské setkání

D. Streit míní, že se tak Václav Klaus přidal ke kampani, která se pod falešnou záminkou vměšuje do vnitřních věcí Ukrajiny, a promeškával příležitost zůstat nestranným. Argumentuje, že bývalá premiérka Tymošenková si vězení zaslouží, což si složil z otevřených zdrojů. Míní, že „po obyčejném člověku, který by byl nespravedlivě kriminalizován, by neštěkl ani pes“.

Na Václava Klause v této souvislosti zaútočil také tradičně místopředseda socialistů pan Zaorálek – zase z opačné pozice. V Lidových novinách napsal, že český prezident se rozhodl k bojkotu jaltského setkání až poté, co věznění Tymošenkové kritizoval ruský prezident Medvěděv. A do třetice se do prezidenta obul Karel Schwarzenberg, když v Právu prohlásil: „Několik hlav středoevropských států se rozhodlo na Ukrajinu nejet, prezident Klaus se připojil. Já bych se rozhodl jinak. Je opravdu na každém, jak se rozhodne...“

Před závorku vytkněme, že ať by Václav Klaus udělal cokoli – třeba že by neudělal nic – byl by předmětem stejných útoků, jen s opačným znaménkem. Reagovat na folklór nactiutřačných výroků od jeho dvou posledně jmenovaných politických

odpůrců vlastně nemá smysl. Pan Zaorálek buď vědomě lže, anebo, což je horší, ani si nezjistil, že Václav Klaus odřekl svou účast na Jaltě ještě před vyjádřením prezidenta Medvěděva. Je ostatně pikantní, že právě on, socialista bolševického typu, se tak konjunkturálně postavil do řad opožděných bojovníků proti všemu ruskému, rozuměj sovětskému, pubertálně líčících prezidenta Klause jako agenta Moskvy. Ovšem pan Zaorálek je nevyčísitelně nemocný nenávistí a intelektuálně insolventní, takže jeho výroky nelze brát vážně.

Tutéž lež nicméně použil také K. Schwarzenberg. Je od Zaorálovy odlišná snad jenom tím, že nedopatřením současně kritizuje postoj svých německých a rakouských přátel – ovšem z pozice ministra zahraničí. Jenže ořídit se o prezidenta je TOP havlistovi sladší nade vše.

Proces s premiérkou

Smysl má pro mě proto zabývat se vážněji pouze postojem Dušana Streita – neboť se objevil na portálu, který se snaží být programově pravicový a konzervativní. Dokládá tím ideový zmatek v hlavách mnohých, kteří se domnívají, že se právě s takovým programem identifikují.

Nejprve připomenu, že Václav Klaus se již loňského srpna obrátil dopisem na ukrajinského prezidenta Janukovyče. V něm vyjádřil znepokojení nad procesem s bývalou premiérkou – a to ze zásadních důvodů: V demokraciích je totiž vyloučeno, aby politická rozhodnutí politiků byla předmětem jejich osobní kriminalizace. Za politická rozhodnutí nese premiér „pouze“ politickou odpovědnost a jeho „soudci“ mohou být

toliko voliči v následujících volbách.

Pokud by tomu mělo být jinak, jsme zpátky v bolševismu, kde premiéři, tajemníci či ministři odcházeli z kanceláří rovnou do koncentračních táborů či na popraviště. Jenže tehdy nešlo totiž o politiku, ale o její falešnou masku, tragickou karikaturu, o mocenský boj „jinými prostředky“. Pokud bychom na něco takového přistoupili, jsme u receptů „doktora“ Sládka neblahé paměti, temných radikálů z „Holešovské výzvy“ či neokomunistických intelektuálů, revolucionářů Gála a Rychlíka. Jejich „Vraťte nám stát!“, s požadavky přístupu nevolených vyvolených ke složkám tajných služeb, je pokusem oprášit Výbory pro veřejné blaho a gilotiny – tentokrát v „sametové“ mediální podobě. V každém případě jde o konec politiky a demokracie.

Pokud si pan Streit toto neuvědomuje a nepokládá

se za revolučního levičáka, hodně mě zklamal. Nevím, zda premiérka Tymošenková vyjednala dobrou „plynovou“ smlouvu pro Ukrajinu – v situaci celoevropského nátlaku to asi nebylo jednoduché. Už vůbec nepatřím k těm, kdo si myslí, že tato politička byla lilium. Je ale pro mě vyloučená představa, že prezident demokratické země nedá razantně najevo, že odmítá metody politického boje, v nichž účinkují tajné služby, ilegální, do médií „uniklé“ odposlechy, hrozby uvězněním nebo dokonce věznění politiků za jejich politické „delikty“. To si může dovolit pan Schwarzenberg, přestože je ministr zahraničí, neboť jeho totální mediální nedotknutelnost mu umožňuje říkat a dělat, co se mu zlíbí – a nemyslet si vlastně nic, kromě ošetřování svých soukromých zájmů. Václav Klaus je na tom přesně opačně.

Euserver.cz, 9. května 2012

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 94/2011 „Kůrovcová kalamita – více než spor přírodovědců“, do něhož přispěli **Tomáš Chalupa, Jan Stráský, Ivan Brezina, Milan Lstibůrek, Tomáš Jirsa, Jiřina Rippelová, Radomír Mrkva, Vladimír Krečmer, Petr Martan, Jiří Mánek, Pavel Drobil, Jiří Hanzlíček, Pavel Kalina, Jitka Marková, Vilém Podrázský, Jiří Štich, Vojtěch Kotecký, Tomáš Křišťofory**. Editorem je Marek Loužek. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

150 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.in.cz

RECENZE – THILO SARRAZIN: NĚMECKO PÁCHÁ SEBEVRAŽDU

Marek Loužek

Centrum pro ekonomiku a politiku

Knihu Thilo Sarrazina „Německo páchá sebevraždu“ (Praha, Academia 2011) vezme do ruky s chutí každý, komu není lhostejný osud evropské civilizace. Ačkoli se autor zabývá především německou situací, jeho analýza platí i pro řadu dalších evropských zemí. Někdejší člen správní rady Bundesbanky přitom přesvědčivě argumentuje nejen ekonomicky, ale rovněž demograficky a kulturně.

Hospodářská stagnace

Současná úroveň německé reprodukce, jak se vyvíjí za posledních čtyřicet let, znamená nic jiného, než že generace vnuků je vždy o polovinu menší než generace dědů. V Německu klesla porodnost z 1,3 milionu ročně v 60. letech na 650 000 v roce 2009. Půjde-li to tak dále, pak za tři generace, tedy za devadesát let, bude v Německu ročně 200-250 tisíc porodů. Němci by tak prakticky spáchali sebevraždu.

Sarrazin vtípně připomíná, že si Němci dělají starosti s tím, jaké bude klima za sto či pět set let, ale osud vlastního národa je příliš nezajímá. S ohledem na německou státnost je to zcela nelogické, protože při současném demografickém trendu bude Německu za sto let zbývat 25 milionů, za dvě stě let 8 milionů a za tři sta let pouhé tři miliony německých obyvatel.

Německo se podle Sarrazina ekonomicky nachází v pozdním období zlatého věku, který začal kolem roku 1950 a pomalu se chýlí ke konci. Reálný příjem výdělečného občana již dvacet let nevrůstá. Nejpozději za deset let začne klesat a vlivem demografických přesunů půjde o trvalý trend. Tyto prognózy se příliš neslučují se současnými vývozními úspěchy ně-

mecké ekonomiky či s úspěchy německých univerzit.

Reálný příjem na hlavu je nyní v Německu nejméně pět a půlkrát vyšší než v SRN v roce 1950. Avšak růst se během desetiletí zpomalil. Měřeno reálným příjmem blahobyt v západním Německu během 50. let explodoval, v 60. letech výrazně rostl, v 70. a 80. letech již rostl jen mírně a stále pomaleji. V posledních dvou desetiletích východní Německo snížilo své zaostávání, ale celoněmecká úroveň blahobytu – měřeno reálným příjmem na hlavu – dvacet let po sjednocení teprve dosáhla západoněmecké úrovně z roku 1990. Hospodářský růst se podle Sarrazina kolem roku 2020 zastaví a poté bude stagnovat.

Sociální politika

Německá společnost se zmenšuje, stárne, stává se heterogennější a měřeno ukazateli vzdělanosti i méně výkonnou. Fakt, že nadprůměrné množství dětí v Německu vyrůstá ve vrstvách stranicích se vzdělávání a jejich inteligence je často podprůměrná, Němce už z čistě demografických důvodů dělá v průměru hloupější. Podíl lidí, jež lze vzhledem k intelektuálním nedostatkům jen obtížně integrovat do pracovního života, strukturálně narůstá.

Právě ti méně ctižádostiví a méně prozíraví jsou státními transfery sváděni k pohodlnému životu, jenž jim pozvolna bere jejich hrdost, ochromuje jejich síly, oslabuje jejich nadání a uhryzává jim z jejich sebevědomí. Toto vyslovit a přemítat o nápravě je podle Sarrazina nikoli paternalismus a arogance, nýbrž přirozený požadavek – ledaže bychom pokládali za zodpovědné, když sociálně závislé odpoutání od sociálních vazeb ulehčíme a učiníme pohodlným.

Sarrazin správně upozorňuje, že svět není spravedlivý. Dary přírody – krása, inteligence, zdraví – jsou rozděleny nerovnoměrně a ne podle zásady, že ten, kdo má krásnější duši, získá i lepší genetickou výbavu. Myšlenka, že šance lidí jsou rovné, je z tohoto pohledu absurdní: ten, kdo je krásný a inteligentní, má jiné šance než ten, kdo je ošklivý a hloupý. Od člena SPD zní takové věty přímo prorocky.

Rozdíly v příjmech a s nimi i relativní chudoba jsou v zásadě neodstranitelné a nemožnou být odstraněny, jak plyne z definice relativní chudoby jako míry přerozdělování – ani hospodářským růstem. Absolutní chudoba může být zmírněna nástroji daňové politiky, přístupem k veřejným statkům a přímými transferovými platbami. Ale relativní chudobu nelze odstranit jakoby z definice všeobecným růstem ekonomiky ani blahobytu. Koncepce chudoby soustředná na relativní chudobu je jednostranná a zavádějící.

Pokud podle Sarrazina připustíme, že nemalá část populace v produktivním věku přežívá v pasivitě závislé na transferech, pak takto postiženým je činěno velké přikopání a poškozován je i duševní a duchovní vývoj dětí a mládeže vyrůstající v těchto strukturách. Není důležité, jakou má člověk práci a co za ni dostává. Rozhodující pro naše sebevědomí a spokojenost je pocit, že dokážeme uživit sebe i svou rodinu, vést disciplinovaný život plynoucí z pravidelného plnění povinností a jimi naplněného dne.

Problém přistěhovalectví

Sarrazin se dotýká i problému přistěhovalectví a integrace. Přistěhovalci do Německa jsou především migranti z Turecka, Afriky a Blízkého a Středního východu, kteří jsou z více než 95 % muslimské víry. Sarrazin dokládá, že muslimové se v SRN podprůměrněji podílejí na pracovním trhu, mají podprůměrný úspěch ve vzdělávání a nad-

průměrný podíl mezi příjemci transferů a vyšší podíl na násilné kriminalitě.

Sarrazin se obává, že v každé zemi stojí muslimští migranti státní pokladnu více, než jaký je jejich přínos. Z kulturního a civilizačního hlediska jsou hodnoty a obrazy světa, které ztělesňují, krokem zpět. Z demografického hlediska je enormní plodnost muslimských přistěhovalců ve stárnoucí Evropě dlouhodobým ohrožením její kulturní a civilizační rovnováhy.

Národy nehynou jen hladomorem, nemocemi, cizím podmaněním či genocidou. Mohou také ve vši tichosti vymírat. Zatímco přistěhovalci z východní Evropy se v Německu integrují vcelku dobře, u muslimů je tomu jinak. Islám se ve velké většině jeho směrů vzpírá osvícenství a staví se odmítavě k pluralismu, což vytváří sklon k islamismu a terorismu, byť 95 % muslimů jsou mírumilovní občané.

Sarrazinovy závěry a doporučení, jak zvrátit trend, jsou trochu překvapivá, vzhledem k jeho kritice sociálního státu v předchozí části knihy. Autor si přeje posílit porodnost Němců aktivní státní politikou, např. nabídkou péče o děti, přídatky na děti a rodičovskou dovolenou. Představa, že státními opatřeními lze zvrátit demografický trend, je však mylná. V USA žádná podobná prarodinná politika neexistuje a přesto tam je porodnost vyšší.

Za svých profesních čtyřicet let strávil Sarrazin sedm let jako aktivní politik městského státu, šest let jako státní sekretář v německé spolkové zemi, šestnáct let v různých funkcích v rámci bonnské ministerské byrokracie a rovněž jako člen správní rady Bundesbanky. Sarrazin upozorňuje, že v zodpovědné politické funkci není sice nemožné, ale je velmi obtížné vyslovovat nepříjemné pravdy. Nyní si to bohatě vynahrádil. Sarrazinovu knihu bychom měli pozorně číst. ■

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Arabské jaro rok poté – naděje, nebo zklamání?

V úterý 17. dubna 2012 uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář „Arabské jaro rok poté – naděje, nebo zklamání?“. Na panelu, který moderoval prezident Václav Klaus, vystoupili vedoucí Kanceláře prezidenta republiky Jiří Weigl a bezpečnostní analytik Diplomatic Services Ondřej Šlechta.

Jiří Weigl ukázal, že příběh, který leží v kořenech lidové revolty spouštějící „arabské jaro“, byl nesmírně přitažlivý a mobilizující. Západní demokracie postavily proti totalitám ideál svobody, demokracie a lidských práv. Přestože je tento ideál zakotven v mezinárodních smlouvách a paktech, způsobu života, tradici, myšlení a jednání stovek milionů či miliard lidí mimo západní civilizační okruh příliš neodpovídá. Arabské jaro je procesem do značné míry spontánním, současně však konfliktním, který bude mít řadu neočekávaných rizik, peripetií a regresů. Kancléř neočekává triumfy svobody a demokracie, spíše může přijít vznik nových autoritářských režimů opírající se o domácí tradice a ideologie. Politika Západu paradoxně pomohla rozbít dosavadní Západu výhodný status quo na Blízkém a Středním východě, čímž Západ usnadňuje fakticky cestu k moci protizápadním

silám. Západ je obětí vlastních mýtů. Vojenské intervence Západu v těchto regionech uvíznou ve slepé uličce.

Ondřej Šlechta analyzoval panarabskou bouři v Libyi. Kaddáfího pojetí vlády nevyhovovalo ani západním liberálům, ani autoritativním a feudálním arabským elitám. Zásah NATO v Libyi byl motivován snahou chránit libyjské civilisty, které Kaddáfího režim masakroval při potlačování protirežimních demonstrací. 19. března 2011 vlády USA, Francie a Velké Británie zahájily bombardování Libye. Bombardování Libye a otevřená podpora povstalcům byly od počátku doprovázeny velkým počtem neznámých. Samotný pojem humanitární intervence, tedy ozbrojené narušení suverenity jiného státu třetí stranou s cílem zamezit porušování lidských práv a užívání hrubé síly proti civilistům, je podle Šlechty problematický. Ozbrojená podpora libyjským rebelům ve svých důsledcích podporuje rozvrat regionu a prohloubila humanitární krizi. Libyi spíše čeká osud Afghánistánu nebo Somálska. Možná že úplný rozpad nenastane, ale v zemi čekají léta nestability, násilí a konfliktů.

Václav Klaus upozornil, že evropští vůdci dlouho Kaddáfímu podléhali. Vzpo-

mněl na 11. březen 2011, kdy Evropská rada jednala o Libyi devět hodin a pro aktivní bombardování tehdy hlasovali pouze David Cameron a Nicolas Sarkozy. Přesto se vojenská akce nakonec uskutečnila. O demokratických metodách se nedá mluvit. Představa, že v arabském jaru se opakuje rok 1989, je podle prezidenta iluzorní.

V diskusi profesor Eduard Gombár z FF UK upozornil, že překážek k demokracii je více, např. rodové struktury; nemělo by nám být jedno, který směr islámu převáží, protože některé jsou Západu příznivější nakloněné než jiné. Podle filozofa Miloslava Bednáře arabské jaro vyvrátilo ideologii multikulturalismu; upozornil, že kultury jsou zcela oddělené a nepřenositelné a neexistují univerzální kulturní vzorce; zatím se ukazuje, že arabské emancipační snahy nebyly antiamerické. Kamil Janáček položil otázku, kdy se Západ vrátí k reálpolitice. Pavel

Řežábek nastolil téma investic po arabském jaru; arabský svět je stejná hrozba pro MMF jako eurozóna. Silvie Dratvová z marockého velvyslanectví se zeptala, co by řečníci poradili Maroku.

Jiří Weigl ukázal, že nejen západní levice, ale i pravice chce vyvážit demokracii, pro západní zahraniční politiku je typická předpojatost a ideologizace. ČR nemá ambice ovlivnit situaci na Blízkém východu, ani v Maroku. Islám není v rozporu s modernizací, což dokazuje příklad Turecka. Václav Klaus potvrdil, že by se do vnitřních záležitostí arabského světa nepletl. MMF měl být už dávno zrušený a zrušen by byl, kdyby nepřišla evropská krize. Ondřej Šlechta prohlásil, že na Západě reálpolitika do jisté míry funguje: lidská práva jen pro někoho. Významnou roli západních intervencí sehrává ropa. Západ nemá vyvážit demokracii ani hodnoty. ML

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 90/2011 „Evropská unie v pasti centralizace“, do něhož přispěli Tomáš Břicháček, Lukáš Petřík, Alexandr Tomský, Václav Klaus, Benjamin Kuras, Doug Bandow, Miloslav Bednář, Petr Mach, Jan Skopeczek, Mojmir Hampl, Martin Slaný, Ivo Strejček, Lukáš Kovanda, Ondřej Krutílek a Dušan Šrámek. Editorem je Marek Loužek. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

116 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cepin.cz

Předplatné na rok 2012

Předplatné zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného činí 660 Kč.
Studentské předplatné 330 Kč.

cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

www.cepin.cz

EXCERPTA Z ČETBY VÁCLAVA KLAUSE Č. 4

John O'Sullivan o globálním vládnutí*

John Fonte je jedním z mála veřejně vystupujících obhájců demokratické suverenity. V akademickém světě, v médiích, v právnických firmách i v legislativě, ve světě korporací, v zahraničně-politickém establishmentu, ve světě politických elit a především mezi úředníky mezinárodních a nevládních organizací je ideologie globálního vládnutí dominantní intelektuální ortodoxií...

TRANSNACIONÁLNÍ ELITY

I když je tato ideologie ve své dnešní formě relativní novinkou – vznikla v období konce studené války – rychle se stala základem rozhodování států a vlád a obsahem bilaterálních dohod i mezinárodních smluv. Proti jejímu vzestupu nevznikla téměř žádná organizovaná a systematická opozice. Kniha *Sovereignty or Submission* je prvním protiútokem z druhé strany. Přišla pozdě, ale díky za ní.

Globální vládnutí jiným politickým systémem (nebo režimem) je.

V případě vystoupení Johna Fonteho se jedná o příklad známého paradoxu: osamělý hlas mluví za velké množství lidí, kteří jako on věří konceptu demokratické národní suverenity a nechtějí ji nahradit žádným jiným politickým systémem.

Globální vládnutí jiným politickým systémem (nebo režimem) je. Je to systém, který se snaží přesunout finální politickou moc (suverenitu) od demokratických parlamentů skládajících v suverénních státech účty voličům k mezi-

národním soudům, k byrokratickým úřadům, k nevládním a transnacionálním organizacím, které jsou zodpovědné výlučně sobě samým nebo dalším transnacionálním orgánům.

V mezinárodním systému, který existoval v minulosti, legitimita postupovala směrem vzhůru – od voličů k suverénním vládám a pak případně prostřednictvím smluv k mezinárodním organizacím, které tím získávaly jistou omezenou moc, dohodnutou předem. V systému globálního vládnutí legitimita putuje od postnacionálních elit v transnacionálních organizacích přes volně a nepřesně formulované smlouvy směrem dolů k postsuverénním vládám, jejichž moc je regulována transnacionální byrokracií a právníky. Teprve nakonec se to dostane k voličům.

Obhájci systému globálního vládnutí říkají, že voliči získávají více reálné síly, protože díky „sdílení“ (čili vzdání se) suverenity vůči transnacionálním orgánům je v mezinárodních záležitostech jejich hlas silnější. Neumějí nám však říci, jak mohou voliči tento svůj silnější hlas uplatňovat... Nejsou to voliči, jsou to elity v mezinárodních soudech, v nevládních organizacích a v transnacionálních orgánech, kdo využívá tuto sílu...

Globální vládnutí se zrodilo jako ideologie malé, ale vlivné skupinky transnacionálních elit, která se pohybovala mimo dosah národní politiky... V rámci svého cestování do krásných cizích měst vyjednávala smlouvy a dohody, které dominantně odrážely jejich vlastní názory. Jen výjimečně byly tyto smlouvy vyjednávány z domova, protože to je moc zdoluhavé. Proto se většinou vyjednávají v Ženevě (či na podobných místech) skupinami bezejmenných diplomatů. Tato vyjednávání

pozorně nesledují voliči, ale výlučně lobbisté levicových NGO a zainteresovaných multinacionálních firem... Tyto smlouvy jsou pak předmětem rozsáhlých, velmi extenzivních reinterpretací národních a mezinárodních soudů a různých konferencí profesorů práva. Ti do toho přidávají monitorující a kontrolující mechanismy, které přenášejí rozhodování od národních vlád na OSN a další transnacionální orgány... Veřejnost v jednotlivých zemích se o tom většinou dozvídá, až když přijíždějí monitorovací orgány OSN a žádají změny v zákonech a ústavách...

DEMOKRACIE V OHROŽENÍ

John Fonte a jiní „demokratičtí suverénisté“ mají velké obtíže vysvětlit občanům svých zemí, že se děje něco špatného. Ale dá se to udělat. Není obtížné ukázat, že „sdílení suverenity“ je její ztrátou, protože se tímto „sdílením“ vytváří nová suverénní politická autorita, která je nad zeměmi, které se zúčastňují tohoto sdílení. Zatímco podepsat smlouvu, která jasně vymezuje náš závazek vůči jiným zemím (např. článek 5 ve smlouvě o NATO), je výrazem naší vlastní suverenity, podepsat smlouvu s postnacionální entitou, ve které se zavazujeme, že uděláme cokoli, co bude od nás požadováno, je vzdáním se suverenity. První případ je internacionalismem, druhý transnacionalismem.

Obhájci globálního vládnutí v Evropě již instituci tohoto typu, Evropskou unii, vytvořili. Dnešní krize eura ukazuje dvě další nebezpečí, která plynou z konstrukce tohoto typu: 1. nerozumná a nepopulární politická opatření jsou přijímána bez jakéhokoli demokratického souhlasu; 2. i když jsou tato opatření evidentně neúspěšná, bez fungování demokracie nejsou odstranitelná.

Význam má i to, že jsou politické elity daleko méně ochotné vzdát se svých fantazií než normální praktičtí lidé (částečně proto, že elity nenesou náklady, když jejich utopie ztroskotají). Dnešní triumf globálního vládnutí naznačuje riziko, že chyby EU budou opakovány celosvětově...

Největší nebezpečí pro západní liberální demokracii přichází ze samotného Západu. Není jím ani Al-Kaida, ani autoritářská Čína. Je jím globální vládnutí.

Největší nebezpečí pro západní liberální demokracii přichází ze samotného Západu. Není jím ani Al-Kaida, ani autoritářská Čína. Je jím globální vládnutí. Podobným nebezpečím byl pro Západ marxismus, který také přišel od významných společenských skupin zevnitř západní společnosti. Ten se také prezentoval jako konečné uskutečnění demokracie – hlubší a vážnější než politikaření politických stran...

V současnosti, kdy se suverénní státy Asie, Afriky a Latinské Ameriky snaží stát součástí mezinárodní komunity, upadající postmoderní Evropa se snaží pod pláštěm transnacionalismu rozšiřovat svou moc formou neokolonialismu, který více využívá právníky než vojáky...

Jestli budou demokraté přejímat postoje a argumenty globalistů, výsledkem bude nikoli vítězství globálního vládnutí, ale sebevražda liberální demokracie...

Určitou výhodou je to, že je globální vládnutí ideologií, která se neodvažuje nazvat svým pravým jménem. Globální vládnutí snese všechno, jenom ne diskusi. A tuto knihu Johna Fonteho nabízí. ■

* John O'Sullivan: *Global Governance vs. Democratic Sovereignty*: Quadrant, březen 2012. Recenze knihy Johna Fonteho, *Sovereignty or Submission*, Encounter Books, 2011. Vybral a z angličtiny přeložil Václav Klaus.